

TADEUSZ KASZUBA CR
RZYM

KS. PIOTR SEMENENKO – KONSULTOR KONGREGACJI INDEKSU I KONGREGACJI ŚWIĘTEGO OFICJUM

Śledząc historię Zgromadzenia Zmartwychwstańców, widzimy, że ks. Piotr Semenenko był człowiekiem bardzo wykształconym i posiadał nieprzeciętną inteligencję. Ks. Kajsiewicz wspomina, że Jańskiski miał powiedzieć o Semenence: „Za duża głowa, równowagi nie utrzyma”¹. Utrzymał jednak równowagę dzięki głębokiemu życiu wewnętrznemu, a pracą intelektualną oddał ogromne usługi nie tylko Zgromadzeniu ale i Kościołowi powszechnemu. Znany był w całej ówczesnej katolickiej Europie. Znała go więc bardzo dobrze Stolica Święta. Był członkiem Akademii Religii Katolickiej (od 1859), Akademii de'Quiriti (1862), Akademii dell'Arcadia (1873), członkiem honorowym towarzystwa promującego sztukę, przemysł i handel (1874). Najważniejszym jednak wyróżnieniem były nominacje ks. Piotra na konsultora Kongregacji Indeksu (w roku 1857) i następnie Kongregacji Świętego Oficjum (w roku 1873). Te ostatnie, będące wielkim zaszczytem dla Zgromadzenia², ks. Semenence pochłaniały mnóstwo czasu³.

Myślałem wielokrotnie, że byłoby dobrze zobaczyć opracowania Semenenci będące w posiadaniu wspomnianych kongregacji, aby zdać sobie sprawę z poruszanych przez niego tematów, z formy ich redagowania. Nie było to jednak możliwe. Dopiero od niedawna, gdy kard. Ratzinger otworzył Archiwum Kongregacji Nauki Wiary (powstała w 1965 roku z połączenia dwóch wyżej wymienionych) do publicznego wglądu, moje pragnienie mogło się spełnić. 14 listopada 2000 roku wystosowałem pismo do Kardynała, prosząc o pozwolenie skorzystania z archiwum, by dotrzeć do spraw dotyczących ks. Piotra Semenenci. Odpowiedź pozytywna nadeszła 5 stycznia 2001 roku. Po załatwieniu niezbędnych formalności spędziłem w lutym i marcu 2001 roku kilka dni w poszukiwaniu hasła „Semenenko” i wszystkiego co z nim się wiąże. Przejrzałem akta Kongregacji od 1857 aż do 1886 roku.

Pod hasłem „Semenenko” znalazłem pozycje ks. Piotra przedstawione obu kongregacjom. Było ich osiem. Wszystkie wydrukowano w języku łacińskim. Ich objętość jest uzależniona od ważności przedmiotu. Prosiłem o kserokopie tych dokumentów i otrzymałem je. Wszystkie

¹ ACRR 5497

² „Ważna i pocieszająca wiadomość: Ojciec św. mianował ojca Piotra konsultorem kongregacji indeksu. Pocięj już na indeksie, Towiański wkrótce będzie, a potem i niektórzy inni”. Ks. Kajsiewicz do ks. Jelowickiego (rok 1857), ACRR 5923.

³ „Indeks łąduje nielada na ks. Piotra – od 15 dni pracuje jak wół – nie miej mu za złe, jeżeli ci zaraz artykułu Ziemięckiej nie odesłał”. Ks. Kajsiewicz do Jana Koźmiana (rok 1859, ACRR 5995)

opracowania są staranne; niektóre to jakby traktaty naukowe. W wielu kwestiach Semenenko był jednym z konsultorów uczestniczących w dyskusji i głosowaniu. To, co udało mi się wydobyć z archiwum, nie stanowi wszystkiego, co Semenenko oceniał.

W naszym archiwum znajduje się m.in. list sekretarza Kongregacji Indeksu z 14 marca 1871 roku, w którym prosi on Semenenkę, by dokładnie przestudiował nadesłane mu dzieła Olieria i sporządził listę uwag na zebranie, jakie odbędzie się w obecności kard. Monaco⁴. Pracujący niegdyś w naszym archiwum naukowiec z Belgii, badający sprawy związane z Uniwersytetem Lovańskim, miał kserokopię opinii Semenunki na ten temat, właśnie z Archiwum Kongregacji Nauki Wiary. Ja jej nie znalazłem. Zapewne była zakatalogowana w dziale zagadnień, nie zaś autorów.

W Archiwum Kongregacji Nauki Wiary oprócz danego tekstu wydrukowanego można też znaleźć rękopis Semenunki z naniesionymi nań różnymi uwagami autora. Między tekstem drukowanym a rękopisem nie zauważyłem jednak rozbieżności. Zdarzyło się i tak, że pewien temat Semenenko opracowywał ogólnie i szeroko, przedstawiał go następnie na zebraniu akademii, której był członkiem, jako „dyskurs akademicki” i wreszcie włączał go – jako wprowadzenie do zagadnienia – do pozycji na dany temat, opracowywanej dla kongregacji. Przykładem tego może być napisana w języku włoskim *Opinia o wielkości zamieszkałych światów*⁵. Rękopis (brudnopis) ma 61 stron. Duże jego fragmenty znajdujemy w napisanej dla Kongregacji po łacinie opinii z roku 1866, zatytułowanej *Pluralitas mundorum habitatorum...*, dotyczącej dzieła *La pluralité des mondes habités...* profesora astronomii Camillo Flammarion, którego siódme wydanie ukazało się w Paryżu w 1865 roku. Tekst łaciński ma 48 stron.

Z załączonego niżej zestawienia wynika, że omówienia, opinie, uwagi Semenunki dotyczyły różnych dziedzin: teologii, filozofii, historii filozofii, prawa, a nawet nauk przyrodniczych – wymagało to ogromnej wiedzy a ponadto znajomości wielu języków. Ich opracowanie może być interesującym przedmiotem prac dyplomowych naszych studentów. Mogą one być również włączone w całościowe opracowania wspomnianych wyżej dziedzin jako bardzo ważne pozycje bibliograficzne. Z tych względów postanowiłem kserokopie wszystkich tych dokumentów przekazać archiwom prowincjonalnym i archiwum regionalnemu naszego Zgromadzenia, by ubogacić je nie tyle zbiorem papieru, ile możliwością wglądnięcia w myśl naukową Współzałożyciela naszego Zgromadzenia.

1. Wacław Aleksander Maciejowski, doktor prawa, profesor, sędzia w sądzie cywilnym na Mazowszu. W latach 1832-35 opublikował w Warszawie i Lipsku dzieło *Historia prawodawstw Słowiańskich...*; w roku 1839 wydał w Petersburga i Lipsku *Pamiętniki o dziejach*, piśmiennictwie i prawodawstwie Słowian...

Według Semenunki, Maciejowski jest pod wpływem schizmatyckim, błędnie interpretuje historię Kościoła w Polsce, małżeństw księży, biskupów, a w konsekwencji jego nauka jest niebezpieczna. Opinia Semenunki zawarta jest na 10 stronach. Nie ma podanego roku wydania (oczywiście, została napisana po 1857 roku).

2. Ernest Renan, esej historyczny na temat Awerroesa i awerroizmu, wydany w Paryżu w 1852 roku. Z jednej strony Semenenko ocenia filozofię Awerroesa, z drugiej – poddaje ostrej krytyce samego Renana za błędną interpretację dogmatów katolickich, za nienawiść do Kościoła... Ocena Semenunki nosi datę 27 maja 1859 roku. W „Przeglądzie Poznańskim” (30/1860, s. 506-526) ukazała się jej polska wersja (*O Awerroesie Ernesta Renana i wartości awerroizmu*). W roku 1861 Semenenko – po wygłoszeniu wcześniej wykładu w Akademii Religii Katolickiej – opublikował ten sam artykuł w języku włoskim (*Studio critico sull'Averroè di Ernesto Renan e sul valore dell'averrosimo, Roma 1861*).

⁴ ACRR 4999

⁵ ACRR 5062

3. Andrzej Towiański, *Do rodaków*, wydane w Paryżu w 1863 roku dziełku Towiańskiego, napisane w języku polskim, zostało dostarczone papieżowi, ten przekazał je sekretarzowi Kongregacji Indeksu, a on z kolei ks. Semenence do oceny.

Semenenko szybko wywiązał się z powierzonego mu zadania. 19 listopada 1863 roku na 14 stronach zapoznał Kongregację Indeksu ze swoją opinią. Temat nie był mu obcy. *Biesiada* Towiańskiego była na indeksie; dzieła zwolenników Towiańskiego zostały potępione. Semenenko, nawiązując do tego, zarówno przedstawił gruntowny wykaz błędów autora, jak i wykazał ich źródła.

4. Schwegler Albert, *Historia filozofii w zarysie*, Warszawa 1863 (wydanie polskie: tłumaczenie z czwartego wydania niemieckiego).

Pozycja Semenengi pochodzi z 17 lipca 1865, zawiera 13 stron. Dzieło Schweglera, zdaniem Semenengi, powtarza wszystkie błędy filozoficzne, od Kanta do Hegla, a nawet niektóre błędy polskich mesjanistów. Należy je potępić (m.in. dlatego, że odmawia Bogu osobowości!) i uznać za niebezpieczne, tym bardziej że napisane zostało przez księdza katolickiego.

5. Andrea Pezzani, *La pluralité des existences de l'âme...*, wydanie trzecie, Paryż 1865.

Semenenko (w opinii z 29 maja 1866 roku, zawierającej stron 6) stwierdza, że błędna i heretycka teza o wielości istnień tej samej duszy bardzo się rozpowszechnia. Dowody Pezzaniego przemawiające za nią nie mają najmniejszego znaczenia. W ocenie Semenenko omawia poglądy dawnych filozofów świeckich i różne formy błędnej religijności (takie jak magia, kabała, doktryna Towiańskiego, spirytyzm), które zasługują na potępienie.

6. Flammarion Camillo, *La pluralité des mondes habités*, wydanie siódme, Paryż 1865.

Semenenko w swojej opinii z 9 grudnia 1866 roku (pierwszy dokument pisany z siedziby Kolegium Polskiego, które właśnie powstało w tym roku; Semenenko był jego pierwszym rektorem) do strony 27 wyklada zagadnienie, rozpatrując je w świetle danych Objawienia, nauki Ojców Kościoła, współczesnej mu teologii, a nawet powołując się na opinie uczonych. Od strony 28 streszcza książkę Flammariona i konsekwencje jego nauki, prowadzące do pytań w rodzaju: Czy mieszkańcy innych planet pochodziliby od Adama? Jaką wartość miałyby dla nich Odkupienie Chrystusa? itp. Strony do 42 do 48 zawierają ocenę i sąd Semenengi. Wyżej nadmieniałem, że w naszym archiwum jest rękopis w języku włoskim, w którym Semenenko obszernie traktuje te zagadnienia, które w *Pluralitas mundorum habitatorum...* zajmują się strony 1 – 47.

7. Astromoff Juliani, *Ważność sakramentu bierzmowania w Kościele Schizmatyckim*. W roku 1877 ks. Juliani Astromoff ujawnił, że w Cerkwi ruskiej udzielano bierzmowania przez pomazanie pędzelkiem. Przez dwa lata dyskutowano o tym. Sprawa doszła do Kongregacji Świętego Oficjum; zlecono ja ks. Semenence.

Semenengi *votum* z lipca 1880 roku jest zatytułowane *De Sacramento Confirmationis In Ecclesia Moscovitica seu in Imperio Russorum ex occasione supplicis ibelli Sacerdotis Juliani Astromoff* i zawiera 25 stron. W konkluzji Semenenko wyjaśnia, że do materii sakramentu należy namaszczenie i wyciągnięcie rąk; że wszyscy schizmatycy wracający do Kościoła powinni przynajmniej warunkowo otrzymać sakrament bierzmowania.

8. Patriarcha wenecki kard. Dominik Agostini znalazł w wychodzącym w Turynie czasopiśmie „La Sapienza” poglądy, które jego zdaniem można określić jako panteizm i ontologizm. Zebrał więc siedem kwestii budzących wątpliwości i przesłał je do Świętego Oficjum z zapytaniem, czy można ich nauczać. Kongregacja zażądała od niego szczegółów, a więc podania nazwy czasopisma i nazwisk autorów. Gdy to nastąpiło, opracowanie zagadnienia zlecono ks. Semenence.

Iudicium i votum Semeneni na temat *Propositiones septem*, wyrażone na 72 stronach, nosi datę 11 kwietnia 1885 roku (półtora roku przed śmiercią Semeneni). Ks. Piotr przedstawia korespondencję między Patriarchą a Kongregacją Świętego Oficjum a następnie wykaz i sformułowanie owych siedmiu propozycji; od strony 9 do 20 daje wykład na temat nauki o natchnieniu Pisma Świętego (zawsze zaczynał od wykładu pozytywnego nauki katolickiej), po czym ocenia i określa każdą z poszczególnych siedmiu propozycji. Począwszy od strony 20, prezentuje tłumaczenie, ocenę i kwalifikację każdej propozycji. Od strony 49 mówi o konieczności objawienia prawd naturalnych. W tej sekcji znajdują się ciekawe rozróżnienia i wyjaśnienia na temat wiary: *Fides tamquam obiectum (Fides quae creditur)*; *Fides tamquam subiectum (Fides quae credit)*; *Fides tamquam lumen (Fides qua creditur)* oraz zostaje wprowadzony interesujący termin „*intellectus agens supernaturalis*”! A wszystko to przy analizie aktu wiary. Strony 69 – 72 zawierają konkluzję Semeneni wraz z podaniem jej pod sąd Kongregacji, której przewodniczy sam Ojciec Święty.

Tyle moich uwag, które nie pretendują bynajmniej do tego, by stanowić wprowadzenie do wyliczonych tekstów, ale tylko aby zapalić zielone światło tym, którzy chcieliby wejść głębiej w poruszane przez ks. Semenę zagadnienia.